

„V celi gimnaziji nisem prebral nobenega romana razen slovenskih, in teh je malo. Začel sem enkrat brati ‚Friedrich Barbarossa‘ od Brandena in sem ga po sto straneh zaprl. Tudi pozneje sem bral malo, toda samo klasične stvari. Ljubi so mi Coloma, Sienkiewicz, Lev Tolsti, nad vse Shakespeare; stare klasike sem bral tudi izven šole. Za zabavo — bi rekel — nisem bral nikoli. Sedaj berem, kar izide slovenskega, drugega malo. Visoko cenim tudi Čehova in Maupassanta. Načina opisovanja sem se največ učil pri Zolaju. On ti popiše šopek na mizi tako, da zadiši iz knjige.“

„Ali si v stiku z našimi slovstveniki?“ sem vprašal.

„Izmed vseh prijateljev - literatov mi je ostal najboljši in najzvestejši A. Medved, s katerim sva si vedno zelo odkrito in včasih trpko sodila svoje spise. Velikokrat sva bila polna dvomov, ali sva poklicana in ali niso vse obilne ure literarnega dela izgubljene. Strinjala sva se pa v njegovi devizi: Ko bi bila toliko časa posvetila hrupni politiki, bi najini blagajni izgledali drugače...“

„Kaj sodiš o našem sedanjem slovstvu?“ sem vprašal.

„Sodim veliko napako našega naroda, zlasti inteligence, da se premalo briga za leposlovstvo. Pred kratkim sem se peljal z gospodično, ki je bila izobražena in liberalna ter mi je imponirala, a Zupančiča ni poznala. Toda krivi so tudi naši mladi pisatelji. Z načinom svojega pisanja silijo občinstvo, da se krog čitateljev vedno oži. Obdelujejo snovi, katere intenzivno zanimajo samo literate, ker le ti poznajo intimno življenje umetnikov; pišejo povesti iz umetniških krogov, ki so veliki masi bralcev tuji. Zato je moje prepričanje: da bi se vendar pri tem krasnem razvoju dušne analize in načina opisovanja v slogu in besedi ter tudi glede na to, da nimamo več samo diletantov, temveč pisatelje po poklicu, že vendar moral dobiti človek, ki bi nam po Cankarjevih besedah moral napisati veliki tekst.“

„Dejal si, da se je umetnik odtujil ljudstvu. Ali ni čisto naravno, da inteligent-pisatelj piše za inteligenco? Ali nismo dolžni dvigniti ljudstvo k pisatelju in ne pisatelja ponižati do ljudstva?“ sem vprašal.

„Gotovo. Toda med ljudstvom in inteligenco ne sme biti prepada, temveč mora peljati most z ene strani na drugo. Jaz držim ta most, kolikor morem, in mislim, da ga nikakor ne smemo podreti. Največja umetnost je pisati za ljudstvo in inteligenco obenem. Sto doktorjem govoriti ni težko; sto kmetom lepo govoriti je višek umetnosti. Knjige, ki jih uživa ljudstvo in inteligenca z enakim veseljem, so naj-

boljše, kar jih je kdaj človek napisal. Tako je Sveto pismo, Homer, tako so pisali Tolsti, Dickens in Shakespeare, če hočeš.

Glede mladih še nekaj.

Opetovano sem jim že pravil, naj ne bodo ne Rusi in ne Francozi, temveč Slovenci. Mi imamo toliko tipov — in vendar nam sedaj tako radi rišejo človeka, ki je mogoč le v Parizu ali v Moskvi. Nas naj študirajo, literarnega rokodelstva pa naj se uče v tujini. Odločno tudi oporekam večni trditvi, da naš narod nima zgodovine in da je bil do neke dobe nekulturen. Vsi veliki evropski zgodovinski pojavi so glasno odmevali v Slovenicah, n. pr.: boj med Štaufi in Gibelini, reformacija, kmetški upor, francoska revolucija, da ne pozabim turških bojev — brez knjige so vse ideje prešle na naša tla. Poleg tega pomisli še na narodno zavest slovenske individu-

alnosti, ki se je skozi veke javljala v naših, domači umetnosti — v slikarstvu, rezbarstvu in stavbarstvu.“

„Kaj je vodilna misel tvojih spisov?“ sem vprašal.

„Samo tisti bo resnična last celokupnega naroda, ki bo pisal tako, da narod spozna v povesti samega sebe, spozna vrline junakov in jih vzljubi, spozna pa tudi napake, katerih vedno brez zrcala ne vidi, in te zasovraži. Vsi naši sedanji pokreti, kakor jih idejno razvijajo in politično kakorkoli udejstvujejo, ne bodo

